Bytinget i Malmö

På hösten 1628 hade de gamla tingstockarna framför rådhuset på Stortorget

Källa Einar Bager artikel Elbogen 1960

Bytinget i Malmö 1628

På hösten 1628 hade de gamla tingstockarna framför rådhuset på Stortorget i Malmö tjänat ut och utbyttes mot nya. Härtill åtgick två 16-alnarsträn, som väl halverades för att bilda den fyrkant - sålunda med 5 meters sida - inom vilken rättsförhandlingarna ägde rum. "luden fire tingstocke" var sedan länge beteckningen för denna plats. Förhandlingarna på bytinget leddes av kungens byfogde och som bisittare tjänstgjorde de båda "vedemesterne", rådmän, som även biträdde byfogden vid boupptecknings och andra förrättningar.
Borgerskapet var i denna domstol före trätt genom tingmän eller "stockemend", såsom de efter sin plats på tingstockarna ofta kallades. De medeltida uppgifterna giva icke någon klar bild av tillvägagångssättet vid uttagningen av dessa tingmän. Genom en kunglig förordning 1558 bestämdes emellertid, att byfogden i livsfrågor skulle "tage till sig beste tingmend" och tillsammans med dem döma "till eller fra" d. v. s. fälla eller fria. Det framhölls uttryckligen, att byfogden ej finge, såsom tidigare skett, nämna andra domsmän.
I Malmö synes man inte ha varit så noga med att följa den nya förordningen. Ännu på 1500-talet antecknas sålunda särskiilda "domsmend" i målen. Då en tjuvaktig hustru från Köpenhamn år 1571 dömdes till döden - det gällde måhända det höviska straffet att begravas under en balja - voro domsmännen två bönder från Hindby och två från Lockarp, orter där hon begått några av sina stölder, medan sju borgare utsetts till tingmän.
Först sedan by tingets förhandlingar år 1577 börjat protokollföras i särskilda domböcker, kan man säkrare utläsa förloppet vid uttagning av tingsmän. Dessa växla ständigi från sammanträde till sammanträde och gång på gång möter man uppgiften, att vissa borgare av by fogde och vedemesterne utnämnts att såsom tingmän besegla en handling eller avkunna en dom. En vanlig rubrik är också, att jämte byfogden sutto de båda vedemesterne ting och till tingmän utnämndes ett växlande antal borgare.

Bytinget på sina stockar på Stortorget

TINGET

STOCKARNA

Bytinget i Malmö

Förloppet synes sålunda ha varit, att byfogden bland dem som infunnit sig på tingsplatsen, utsåg lämpligt antal tingsmän. Detta sätt för uttagning skulle också förklara det egendomliga förhållandet, att de sålunda utsedda stundom uppträdde såsom målsägare eller svarande på det ting, där de tjänstgjorde som domare. Att de i sådana fall fingo avstå från att själva handlägga sitt ärende, kan visserligen bevisas, men förhållandet är anmärkningsvärt. En tingsdag 1581 hade sålunda bland tingets domare ej mindre än sju, nämligen borgmästaren Peder Knudsen, rådmannen Peder Jensen och tingsmännen Gert Rehslager, Oluf Jensen Skinder, Christen Bager, Jep Nielsen och Hans Fissing ärenden före på bytinget. En annan gång sutto bland tingsmännen Remmert Weffver och Adam Weffver, som båda krävde dom över en vävarehustru, som ärekränkt dem.
En helt ny ordning för uttagning av tingmän infördes 1590, då borgmästare och råd den 30 mars förordnade, "att var måndag och tingdag skola tolv borgare sitta ting med kungens fogde på tingstockarne". Därefter uttogs detta antal tingmän ur första roten. Efter ett år utsågos så tingmän ur andra roten 09h avsikten har tydligen varit att i följd låta rotarna lämna sina tributer. Rätt snart måste man emellertid ha insett, att det blev ·svårt att från ett par rotar få erforderligt antal någorlunda lämpliga representanter. På 1630-talet synes man helt ha glömt bort att utbyta de stackars tingsmännen och det märkliga inträffar, att samma tingsnämnd, som tjänstgjorde 1634, var i verksamhet ännu vid 1647 års slut. Av de ursprungliga stockemännen var då ingen kvar, men ett par hade hållit ut, ända tills döden år 1644 befriade dem från deras värv, och en avlöstes förist på sommaren 1646. I slutet av 1640-talet hade man emellertid återgått till den gamla ordningen med ombyten av hela tingsnämnden, men tjänstgöringstiden var fortfarande obestämd och kunde sträcka sig över mer än tre år.
Tingmännens antal var efter 1558 års förordning åtta, men ändrades vid nyordningen 1590 till tolv. Redan efter några år återgick man emellertid till det ursprungliga antalet och så förblev det till 1621, då man på nytt väljer tolv stockemän. I början av 1630-talet hade man åter pendlat tillbaka till siffran åtta.

Vid upprepade tillfällen inträffade, att byfogde och stockemän stannade vid olika domslut och först efter förhandlingar kunde enas. När medhjälparen i en stöld skulle döma år:· 1653, bestämde sålunda stockemännen, att han skulle "lida på sin hals", medan byfogden påyrkade, att han skulle "plikta på kroppen till Bremerhohn sin livstid i fängelse och :rärn". De åtta stockemänncn ville emellertid "ing·alunda bifalla byfogdens dom", utan vidhöllo, att han skulle straffas till livet. Först "omsider" övertalades de så att ansluta sig till byfogdens mildare dom. Med inrättandet av kämnersrätten i .Juni 1682 avslutages sista bladet i bytingets långa och skiftesrika historia.

Bytinget hade Möten Utomhus på Stortoget

Ett rådhus i Malmö omtalas första gången 1353. Detta låg direkt norr om S:t Petri kyrka, mellan kyrkogården och Adelgatan, vilken var stadens äldsta torggata.

Den 28 januari 1544 lånade Malmö stad Jörgen Brendere 300 marck danske för att han skulle kunna påbörja tegelbränningar vid stadens tegelugn. Staden skulle i hyra för tegelugnen erhålla 6000 tegel och 20 läster kalk om året. Den 5 mars 1548 blev hyreskontraktet uppsagt. Avtalet torde ha tillkommit i samband med rådhusets byggande, vilket arbete således pågått våren 1544-hösten 1547.

Malmö rådhus är en byggnad från 1500-talet, som är belägen vid Stortorget i Malmö.

I nordvästra delen av platsen för det nuvarande Stortorget låg under Medeltiden det stora Helgeandsklostret. Klostret med kyrka och trädgård och kyrkogård upptog en fjärdedel av nuvarande torgyta.
I samband med reformationen i Danmark kunde den mäktige borgmästaren Jörgen Kock riva ner klostret och på dess mark anlägga det nuvarande Stortorget. Nedrivningen skedde 1536–38. Stortorget kom att bli ett av 1500-talets största torg i Norden. Malmö var vid denna tid en av de största städerna i Norden och därför började man också uppbygga ett nytt rådhus utmed den östra torgsidan.

Dagens rådhusfasad i holländsk renässansstil tillkom på 1860-talet och ersatte då en nyklassicistisk fasad från början av 1800-talet. Arkitekten Helgo Zettervall utformade en mycket fri tolkning av hur den ursprungliga fasaden kunde (eller kanske enligt Zettervall borde) ha sett ut. På fasaden finns skulpturutsmyckningar som bland annat avbildar några av Malmös historiskt viktiga män som Jörgen Kock, Mattias Flensburg med flera.

Malmö rådhus

Bytinget sammanträde

Malmö den danska tiden
Adelgatan var centrum

MALMÖHUS

Exempel på vad man sysslade med redan under 1500 talet

I Malmö skedde en av Nordens första välbeskrivna häxprocesser, i Malmö avrättades många som häxor redan på 1500-talet och i Malmö brändes häxor levande på bål. (I dåtidens Sverige, med endast ett handfull undantag, avrättades dömda häxor innan de brändes vilket inte var fallet i Danmark.

”De brende io lidet til forne en hob aff dem [troldquinder] udi Malmø, udi Køge och andersteds; oc høre wi til, at der sidder atter en hob greben i Malmø oc skulle brendis.”

”De brände ju nyligen en hop av dem [häxor] i Malmö, i Köge och på andra platser, och vi hör att det återigen sitter en hop gripen i Malmö som ska brännas”

Detta skrev Peder Palladius, superintendent (motsvarande biskop) över Själlands stift, om ”trollkvinnor” på 1540-talet

Avrättningsplats i Malmö
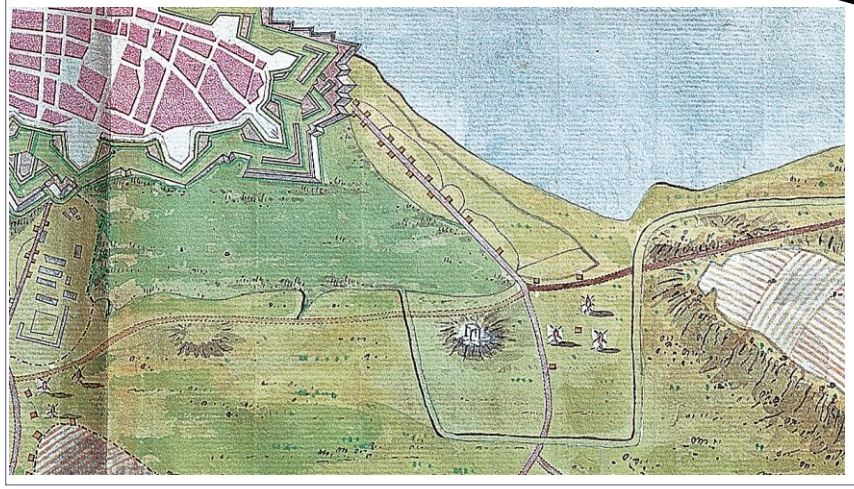
Malmö galgbacke se på detta kopparstick från 1588 längst ner till höger.